

Werkgroep Techniek

Een samenwerkingsverband van de secties voor Wiskunde en Sterrenkunde, Natuurwetenschap en Sociale Wetenschappen

Techniek speelt een steeds belangrijkere rol in onze samenleving. Wij genieten allemaal de voordelen, maar langzamerhand worden ook de schaduwzijden zichtbaar. Menswaardig omgaan met techniek wordt een steeds urgenter vraagstuk: welke techniek willen wij scheppen en hoe willen wij ze gebruiken? Niettemin lijkt de technisering van de maatschappij nog steeds een autonoom gebeuren dat zich grotendeels aan ons bewustzijn onttrekt. Maar techniek komt niet uit de hemel vallen; wij scheppen haar op basis van ons mens- en wereldbeeld. Voor een evenwichtige omgang met techniek is het daarom noodzakelijk om niet alleen bewustzijn te hebben van de fysische aspecten, maar ook van de achterliggende spirituele krachten en hun intenties.

Missie

De spirituele aspecten van techniek onderzoeken en bewustzijn hiervan bevorderen.

Doelen

Om onze missie te realiseren werken wij aan het doorgronden van de 'ondernatuur' en aan het ontwikkelen van wegen naar de 'bovennatuur'. Hierbij besteden wij aandacht aan zowel de fundamentele als de praktische aspecten van techniek.

Activiteiten

Waarmee heeft de werkgroep zich tot nu toe beziggehouden? Wij hebben de afgelopen tijd het thema onder- en bovennatuur vanuit verschillende invalshoeken proberen te benaderen. Hierbij zijn wij niet alleen van de teksten van Rudolf Steiner uitgegaan, maar ook van relevante secundaire antroposofische literatuur en wetenschappelijke artikelen.

Wat heeft de werkgroep tot nu toe naar buiten gedaan? In 2016 en 2017 zijn twee conferenties met Andreas Neider georganiseerd met de titels *De mens tussen boven- en ondernatuur, verantwoord omgaan met elektronische media* en *Moderne media als een uitdaging voor de ontwikkeling van ons zelf, de strijd om het mens-zijn*.

Samenwerkingsverbanden

De werkgroep is onderdeel van de Hogeschool voor Geesteswetenschappen, maar overstijgt de discipline-gerichte secties. Op het ogenblik is de werkgroep een samenwerkingsverband van de Sectie Wiskunde en Sterrenkunde, de Natuurwetenschappelijke Sectie en de Sectie Sociale Wetenschappen. Deze lijst is natuurlijk voor uitbreiding vatbaar, omdat in de bewuste omgang met techniek alle disciplines (ook bijvoorbeeld informatietechnologie, economie, pedagogie, filosofie, geneeskunst, zielszorg en de kunst) een belangrijke rol spelen.

In dit kader wordt o.a. samengewerkt met de werkgroep [WMT](#) (Werkgroep Menswaardige Techniek).

Internationaal is er ook samenwerking met de groep 'techniek en geesteswetenschap' van de Mathematisch-Astronomische Sektion ([MAS](#)) in Dornach. Omdat techniek zo ongeveer alle levensgebieden beïnvloedt, wordt ook gestreefd naar uitwisseling met zowel antroposofische als reguliere instellingen rond de bovengenoemde vraagstukken.

Inlichtingen: Dieter K. Hammer, d.k.hammer@tue.nl, www.spirit-and-it.nl, +31 (341) 265 812

Literatuurlijst

- Buddemaier Heinz, *Wieviel Technik erträgt der Mensch?*, Mitteilungen aus der anthroposophischen Arbeit in Deutschland, Michaeli 2007, Nr. 241.
- Kurzweil Ray, *The Singularity is near: When Humans Transcend Biology*, Penguin Books 2005.
- Carr Nicolas, *The shallows: What Internet is doing to our Brains*, Norton 2010.
- Carr Nicholas, *De glazen kooi: wat automatisering met ons doet*, Mavem 2014.
- Head Simon, *Mindless: Why Smarter Machines are making Dumber Humans*, Basic Books 2014.
- Haverbeck Werner Georg, *Die andere Schöpfung*, Urachhaus 1978.
- Lanier Jaron, *You Are Not A Gadget*, Knopf Doubleday 2010.
Nee, je bent geen gadget, Contact 2011.
- Lanier Jaron, *Who Owns the Future?* Allen Lane / Penguin 2013.
- Neider Andreas, *Der Mensch zwischen Über- und Unternatur, Das Erwachen des Bewusstseins im Ätherischen und die Gefährdung der freien Kräfte*, Freies Geistesleben 2012.
- Neider Andreas, *Aufmerksamkeitsdefizite: Wie das Internet unser Bewusstsein korrumpiert und was wir dagegen tun können*, Freies Geistesleben 2013.
- Neider Andreas, *Medienbalance: Erziehen im Gleichgewicht mit der Medienwelt, Ein Elternratgeber*, Freies Geistesleben 2014.
- Patzlaff Rainer, *Bildschirmtechnik und Bewusstseinsmanipulation*, Freies Geistesleben 1985.
- Patzlaff, Rainer: *Der gefrorene Blick, Die physiologische Wirkung des Fernsehens und die Entwicklung des Kindes*; Freies Geistesleben, 2000.
- Prokofieff Sergej O., *De esoterische achtergronden van elektronische media*; Addendum in 'De verbondenheid met Rudolf Steiner, het mysterie van de grondsteenlegging'; Christofoor 2008.
- Schoorel Edmond, *Beeldschermbeelden, Opvoeden in het digitale tijdperk*, Christofoor 2015.
- Spitzer Manfred, *Digitale demantie: hoe wij ons verstand kapot maken*, Atlas Contact 2013.
- Spitzer Manfred, *Digiziek*, Atlas Contact 2016.
- Steiner Christopher, *Automate This: How Algorithms Took Over Our Markets, Our Jobs, and the World*, Penguin 2012.
- Steiner Rudolf, GA26: *Anthroposophische Leitsätze: Von der Natur zur Unter-Natur*, Leitsätze 183-185, 12. April 1925.
- Steiner Rudolf, GA 35: *Philosophie und Anthroposophie*, Vortrag vom 17. August 1908: Het natuurbegrip van Aristoteles en de materie als rest.
- Steiner Rudolf, GA 130: *Das esoterische Christentum und die geistige Führung der Menschheit*: 4. Vortrag, Basel 1. Oktober 1911, *Die Ätherisation des Blutes*.
- Steiner Rudolf, GA 172: *Das Karma des Berufes des Menschen in Anknüpfung an Goethes Leben – Kosmische und menschliche Geschichte – Dritter Band*: 4. Vortrag, 12. November 1916.
- Steiner Rudolf, GA 177: *Die spirituellen Hintergründe der äußeren Welt – Der Sturz der Geister der Finsternis*: 4. Vortrag, 6. Oktober 1917: Die Aufgabe der Elementarwesen; 5. Vortrag, 7. Oktober 1917: Änderungen im Erleben der Umwelt.
- Steiner Rudolf, GA 204: *Perspektiven de Menschheitsentwicklung*: 14. Vortrag, Dornach 13. Mai 1921.
- Steiner Rudolf, GA 318: *Das Zusammenwirken von Ärzten und Seelsorgern – Pastoralmedizinischer Kurs*: 11. Vortrag, 18. September 1924
- Steiner Rudolf, *De elektronische dubbelganger en de ontwikkeling van de computertechniek*, Pentagon 2013.
- Steiner Rudolf, *De strijd om het mens-zijn: Aspecten van het kwaad*, Vrij Geestesleven 2014.
- Turkle Sherry, *The Second Self: Computers and the Human Spirit*, Simon and Schuster 1984.

- Turkle Sherry, *Alone Together: Why we expect more from technology and less from each other*, Basic Books 2011.
- Turkle Sherry, *Reclaiming Conversation, The Power of Talk in a digital Age*, Penguin Putnam 2015.